

Εισαγωγή

Η ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ των τεχνών στην εκπαίδευση δύναται να συμβάλει στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών¹ καθώς οι τέχνες προσφέρουν δυνατότητες για προσωπική έκφραση και δημιουργία, μέσα από ευχάριστες διαδικασίες που εξασφαλίζουν την ενεργή συμμετοχή των μαθητών (Wallin & Durr, 2002· Roege & Kim, 2013). Επιπλέον, αυξάνουν το ενδιαφέρον τους για το μάθημα και τους προσφέρουν δυνατότητες συνεργασίας με τους συμμαθητές τους. Από την άλλη πλευρά, δραστηριότητες που οργανώνονται με βάση τη διαθεματική προσέγγιση, δίνουν τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να επιτύχουν τους μαθησιακούς τους στόχους με πιο εναλλακτικούς και δημιουργικούς τρόπους. Ακόμη, φέρνουν τους μαθητές σε επαφή με πρακτικά ζητήματα που προϋποθέτουν την ενεργή εμπλοκή τους (Ματσαγγούρας, 2009· Καλδή & Κόνσολας, 2018), καθώς συχνά τα θέματα των δραστηριοτήτων που οργανώνονται με βάση τη διαθεματική προσέγγιση αντλούνται ως επί το πλείστον από την καθημερινότητα. Κατ' αυτόν τον τρόπο δύναται να πραγματοποιηθεί σύνδεση του σχολείου με την κοινωνία.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι ο ρόλος της μουσικής σε ένα διαθεματικό πλαίσιο δεν θα πρέπει να είναι μόνο ψυχαγωγικός, αλλά να στοχεύει στο να συμμετέχουν οι μαθητές σε δραστηριότητες που έχουν αισθητική ποιότητα (Sotiropoulou-Zormpala, 2020), ενεργοποιούν την κριτική τους σκέψη (Heid, 2005), και εμπλέκονται γνωστικά και συναισθηματικά (Bresler, 2002), μέσα σε ένα ευχάριστο μαθησιακό περιβάλλον (Eisner, 2002), που τους παρέχει «θετικές μαθησιακές εμπειρίες οι οποίες ανταμείβονται» (Hallam, 2010, 282), (πβ. και Nikolaou, 2023a).

Το παρόν σύγγραμμα επικεντρώνεται στη δημιουργική διδασκαλία της μουσικής. Παρουσιάζει το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο η μουσική δύναται να συνδεθεί δημιουργικά με άλλα γνωστικά αντικείμενα του νηπιαγωγείου και του δημοτικού σχολείου και περιγράφει αναλυτικά διαθεματικές προτάσεις και δραστηριότητες. Για κάθε προτεινόμενη δραστηριότητα εκτός από τη γενι-

1. Η χρήση του αρσενικού γένους στο βιβλίο γίνεται καθαρά για λόγους οικονομίας και διευκόλυνσης της ανάγνωσης του κειμένου.

κότερη θεματική στην οποία ανήκει, σημειώνεται η διαθεματική σύνδεση, οι μαθησιακοί στόχοι, οι τάξεις εφαρμογής της, τα υλικοτεχνικά μέσα που απαιτούνται, η αναλυτική περιγραφή της και η αξιολόγησή της.

Το σύγγραμμα αποτελείται από Πρόλογο, Εισαγωγή, Δέκα Κεφάλαια, Βιβλιογραφία, Παράρτημα με τρία μέρη και Ηλεκτρονικό Φάκελο. Το πρώτο κεφάλαιο αφορά τη διασαφήνιση του όρου της διαθεματικότητας. Το δεύτερο στην πρώτη του ενότητα πραγματεύεται τα θέματα σχετικά με τη δημιουργικότητα στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, ενώ στη δεύτερη παρουσιάζονται και αναλύονται οι δημιουργικές μουσικές δραστηριότητες (μουσικός αυτοσχεδιασμός και σύνθεση μουσικής, το τραγούδι, ενορχηστρώσεις τραγουδιών, ενεργητικές μουσικές ακροάσεις, ηχοϊστορίες, δραματοποιήσεις μουσικών έργων, ανταπόκριση στη μουσική με κίνηση).

Στο τρίτο κεφάλαιο αφού προσδιοριστεί, στην πρώτη ενότητα, η σημασία ενός κοινωνικά και συναισθηματικά καλλιεργημένου ατόμου, καθώς και ποιες θεωρούνται κοινωνικο-συναισθηματικές δεξιότητες, στη δεύτερη ενότητα αναπτύσσονται οι λόγοι που η μουσική δύναται να συμβάλλει στην κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Αυτό συμβαίνει τόσο λόγω του κοινωνικού της χαρακτήρα και της ικανότητάς της να φέρνει τους ανθρώπους κοντά, όσο και γιατί συνδέεται φυσικά με το συναίσθημα. Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζονται πρωτότυπες δραστηριότητες που συνδέουν τη μουσική με άλλα γνωστικά αντικείμενα του νηπιαγωγείου και του δημοτικού σχολείου, όπως τη γλώσσα, τα εικαστικά, τη θεατρική αγωγή, τη γεωγραφία, κλπ., με στόχο την ανάπτυξη κοινωνικο-συναισθηματικών δεξιοτήτων. Στις προτεινόμενες δραστηριότητες του τρίτου κεφαλαίου, όπως και των επόμενων, υιοθετούνται επί το πλείστον ομαδοσυνεργατικές τεχνικές διδασκαλίας με στόχο την καλλιέργεια της εργασίας στο πλαίσιο της ομάδας, του σεβασμού για τους άλλους, την ανάπτυξη της επικοινωνίας με τους συνομηλίκους, την εμπιστοσύνη, τη διαχείριση των συγκρούσεων, την επίλυση διαφωνιών, την εξοικείωση με μοντέλα όπου και οι δύο πλευρές βιώνουν ικανοποιητικό αποτέλεσμα (κερδίζω-κερδίζεις/win-win), κλπ. Επιπλέον, προτείνονται δραστηριότητες όπου οι μαθητές δύνανται να γνωρίσουν άλλες χώρες μέσα από τη μουσική και τον πολιτισμό τους, με στόχο την καλλιέργεια της παγκόσμιας συνείδησης ως πολίτες του κόσμου, αλλά και δραστηριότητες που στοχεύουν στην κοινωνική ευαισθη-

τοποίηση των μαθητών και τον σεβασμό της διαφορετικότητας καθώς και την κατανόηση των δικαιωμάτων του παιδιού.

Στο τέταρτο κεφάλαιο με τίτλο «Μουσική και περιβάλλον», στην πρώτη ενότητα αναπτύσσονται τα θέματα που αφορούν τη σύνδεση της μουσικής με την αιφόρο ανάπτυξη. Στόχος είναι η τόνωση της αισθητηριακής επίγνωσης των μαθητών και η ευαισθητοποίησή τους σε θέματα παγκόσμιου ενδιαφέροντος, όπως είναι η προστασία του περιβάλλοντος. Η δεύτερη ενότητα αφορά τα ηχοτοπία και τις επιστήμες που ασχολούνται με τον ήχο και το περιβάλλον. Τα ηχοτοπία στην εκπαίδευση μπορούν να συνδεθούν με την καλλιέργεια αξιών που προωθούν την αιφόρο ανάπτυξη και μπορούν να συσχετιστούν με όλους τους τρόπους μέσω των οποίων ο άνθρωπος μπορεί να εκφραστεί μουσικά, δηλαδή την ακρόαση, την εκτέλεση και τη δημιουργία μουσικής. Ακολουθούν στην τρίτη ενότητα διαθεματικές δραστηριότητες που έχουν ως στόχο την ευαισθητοποίηση των μαθητών στους ήχους του περιβάλλοντος, την προστασία του, αλλά και τους τρόπους που μπορούμε να αναβαθμίσουμε ακουστικά το περιβάλλον στο οποίο ζούμε.

Το πέμπτο κεφάλαιο αφορά τη δημιουργική σύνδεση της Μουσικής και της Γλώσσας. Η μουσική και η γλώσσα ως μορφές επικοινωνίας έχουν κοινά στοιχεία. Και οι δύο μεταδίδονται με προφορικό και γραπτό τρόπο, μεταφέρουν στους ακροατές τα νοήματά τους μέσω της ακοής, αναπτύσσονται μέσα σε συγκεκριμένα πολιτισμικά πλαίσια. Επιπλέον, η επαφή των παιδιών τόσο με τη μουσική όσο και με τη γλώσσα ξεκινά μέσω του προφορικού τρόπου πολύ πριν ξεκινήσει η επίσημη εκπαίδευση (Νικολάου κ.ά, 2022). Η μουσική και η γλώσσα μπορούν να συνδεθούν δημιουργικά μέσα από δραστηριότητες όπως ο ρυθμός λόγου, το τραγούδι, η μελοποίηση λέξεων, απλών φράσεων ή ποιημάτων, η επένδυση ενός κειμένου με ήχο, η επινόηση ιστοριών με αφορμή ένα μουσικό ερέθισμα, η λεκτική έκφραση των συναισθημάτων που εγείρει στον ακροατή ένα μουσικό απόσπασμα, κλπ. Επιπλέον, η ποίηση και η λογοτεχνία μπορούν να αποτελέσουν ερεθίσματα για τη δημιουργική σύνδεση της γλώσσας με τη μουσική.

Θεματική του έκτου κεφαλαίου αποτελεί η σχέση της Μουσικής με τα Μαθηματικά. Η σχέση αυτή εντοπίζεται σε αρχαίους λαούς, αλλά και στο έργο των αρχαίων και νεότερων φιλοσόφων και συγγραφέων. Οι διαθεματικές δραστηριότητες που προτείνο-

νται στο κεφάλαιο και συνδέουν τη μουσική με τα μαθηματικά οργανώνονται με βάση ενότητες των μαθηματικών όπως τα μοτίβα, τα κλάσματα, η ταξινόμηση, οι πιθανότητες και η εκμάθηση των αριθμών.

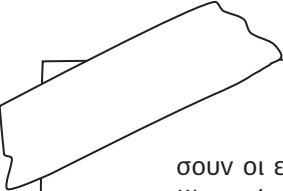
Οι δραστηριότητες του έβδομου κεφαλαίου έχουν διαμορφωθεί με στόχο την κατανόηση από τους μαθητές του ήχου και των χαρακτηριστικών του ως φυσικό φαινόμενο, αλλά και την εμπέδωση των φυσικών και τεχνητών πηγών παραγωγής του ήχου.

Το όγδοο κεφάλαιο φέρει τον τίτλο «Μουσική και κίνηση». Οι δραστηριότητες που συνδυάζουν τη μουσική με την κίνηση είναι ιδιαίτερα αγαπητές, κυρίως στους μαθητές της προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας. Οι δραστηριότητες που προτείνονται στο παρόν κεφάλαιο επικεντρώνονται στο πώς οι μαθητές μέσω μουσικοκινητικών δραστηριοτήτων δύνανται να τονώσουν τη δημιουργικότητά τους, να κατανοήσουν τον ρυθμό, αλλά και να εμπέδωσουν μουσικές έννοιες.

Το ένατο κεφάλαιο πραγματεύεται τη σύνδεση της μουσικής και των εικαστικών. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες του κεφαλαίου αφορούν τρόπους όπου ένα οπτικό/εικαστικό ερέθισμα μπορεί να αποδοθεί μουσικά, αλλά και το αντίστροφο, πώς ένα μουσικό ερέθισμα μπορεί να αποδοθεί με εικαστικό τρόπο. Επιπλέον, στο ίδιο κεφάλαιο αναπτύσσεται η γραφική σημειογραφία στο πλαίσιο της μουσικής εκπαίδευσης μέσω του τρόπου δημιουργίας γραφικών παρτιτούρων, αλλά και χαρτών ακρόασης.

Τέλος, στο δέκατο κεφάλαιο αφού προσδιοριστεί το πλαίσιο του δράματος στην εκπαίδευση, αναπτύσσονται δραστηριότητες που συνδέουν τη μουσική με το δράμα, οι οποίες επικεντρώνονται: στη δραματοποίηση μουσικών έργων και στον συνδυασμό του λόγου, της μουσικής, της κίνησης και του δράματος μέσα από την αξιοποίηση πρωτότυπων ιστοριών/αφηγήσεων και μουσικών παραμυθιών.

Ακολουθεί η Βιβλιογραφία, το Παράρτημα που χωρίζεται σε τρία μέρη και ο ηλεκτρονικός φάκελος του βιβλίου. Στο Παράρτημα I παρουσιάζονται βασικά στοιχεία της Θεωρίας της Μουσικής, που είναι απαραίτητα για την κατανόηση των κεφαλαίων και των προτεινόμενων δραστηριοτήτων. Στο Παράρτημα II παρέχονται φύλλα εργασίας για το κάθε κεφάλαιο μαζί με ενδεικτικές τους απαντήσεις, τα οποία δύνανται να χρησιμοποιήσουν οι μαθητές κατά την εφαρμογή των δραστηριοτήτων, αλλά και να αξιοποιή-



σουν οι εκπαιδευτικοί για την προετοιμασία τους. Το Παράρτημα III περιέχει μια συλλογή με παρτιτούρες από ασκήσεις, δημοφιλείς, παραδοσιακές, κλασικές μελωδίες και πρωτότυπα τραγούδια για εκτέλεση στο μεταλλόφωνο, καθώς και συνοδείες τους με ρυθμικά κρουστά, πηχρές κινήσεις από το σώμα και μεταλλόφωνα. Οι ασκήσεις αυτές δύνανται να εκτελεστούν και με τη μέθοδο του παράλληλου παιξίματος (play along) μέσα από την ακρόαση των συνοδειών (backing tracks) που έχουν δημιουργηθεί για κάθε μία από τις ασκήσεις, μελωδίες και τραγούδια του βιβλίου και παρατίθενται σε συνδέσμους στο YouTube στον ηλεκτρονικό φάκελο του βιβλίου. Ο σύνδεσμος του ηλεκτρονικού φακέλου σημειώνεται στη δέκατη σελίδα του βιβλίου. Στον ηλεκτρονικό φάκελο του βιβλίου, εκτός από τους συνδέσμους των συνοδειών (backing tracks) του Παραρτήματος III, περιλαμβάνονται ανά κεφάλαιο σύνδεσμοι (links) από το YouTube που μπορούν να αξιοποιηθούν για τις διάφορες προτεινόμενες δραστηριότητες.

